

4. Макаров А. В. Злочини у сфері зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі розвитку національного кримінального законодавства / А. В. Макаров, А. С. Жукова // Журнал охорони права. - 2015. - № 24. - С. 29-34.

Василь Целеп

*студент магістратури юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

СПЕЦИФІКА ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДЯЛЬНОСТІ

Ефективне застосування засобів процесуального примусу при розслідуванні економічних злочинів має надзвичайну актуальність. Адже слідчому після пред'явлення звинувачення, при вирішенні питання про обрання міри запобіжного заходу, необхідно зупинитися на такій, щоб обмеження прав обвинуваченого було мінімальним, а досягнутий ефект - максимальним. Відповідність обраного запобіжного заходу обставинам справи і особі обвинуваченого, є складністю практично за всіма економічними злочинами. Проблема вибору обумовлюється тим, що обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту в деяких випадках, є більш суворим по відношенню до особи, ніж скоєне ним діяння. Обрання ж підписки про невиїзд практично ніколи не відповідає тяжкості вчиненого злочину та інших обставин справи. Маємо пам'ятати, що крім цих двох заходів, КПК України передбачає і такі як особиста порука, застава або домашній арешт [1].

Кримінологи з приводу таких заходів стверджують, що «запобіжний захід у кримінальній справі про економічний злочин буде бездіяльний, поки його суть не буде спрямована на вразливе місце злочинця, а саме, майно. Ефективність від обраного запобіжного заходу буде тоді, коли в її основі буде лежати матеріальне підґрунтя, яке зачіпає саму суть обвинуваченого - його користь. У зв'язку з цим, особливість запобіжного заходу полягає в тому, що її сила повинна бути заснована на економічній зацікавленості особи. Запобіжний захід з даної категорії справ, повинна бути спрямована, крім досягнення тих цілей, які на неї покладаються, на сприяння відновленню порушеного права відповідного суб'єкта (повернення незаконно отриманого майна, відшкодування матеріальної шкоди) [2, с. 45].

Існують твердження, що механізм примусових заходів, як складова частина кримінально-процесуальних засобів в сучасних умовах, поряд з іншим, повинен бути спрямований на спонукання обвинуваченого заглибити заподіяну ним шкоду економічній безпеці відповідного суб'єкта, і це буде відповідати призначенню кримінального судочинства. Зважаючи на таку тезу, обрання запобіжного заходу у вигляді особистої поруки або домашнього арешту в сфері економічної злочинності на наш погляд не надто ефективно.

Найбільш адекватним запобіжним заходом до обвинуваченого в скоєнні економічного злочину буде, на нашу думку, застава. Але сам механізм його обрання в даний час потребує незначних змін, що обумовлюється неефективністю існуючої процедури сучасному рівню економічного злочинця. Обґрунтуємо свою точку зору.

Застава, як запобіжний захід, у правозастосовчій практиці застосовується до обвинувачених у кримінальних справах економічної спрямованості. Але недостатньо активно. У період планової економіки, окремі дослідники взагалі вважали обрання застави по даній категорії справ не тільки недоцільним, а й неприпустимим. Взагалі, застосування застави у кримінальних справах носить одиничний характер. Така ж ситуація складалася і в період дії КПК попередньої редакції, коли застава не знаходила застосування на практиці, в зв'язку з чим норми її регламентації по суті були мертвими, що давало підстави негативно ставитися до даного запобіжного заходу. Незастосування застави пояснювалося відомчими міркуваннями про економію часу шляхом відмови від більш-менш трудомістких процедур, до числа яких належало застосування застави. Основна частка аргументів про незастосування даного запобіжного заходу у даний час, так само пов'язана зі складністю процедури її обрання.

Проблематика застосування застави до обвинувачених в економічних злочинах пов'язана з тим, що на момент прийняття даного рішення слідчим, в матеріалах провадження повинні міститися дані про майно обвинуваченого, яке може бути предметом застави, або клопотання третьої особи, виступити заставодавцем. В даному клопотанні, так само повинно знайти відображення те майно, яке третя особа представляє в якості застави. В іншому випадку неможливо було б виконати вимоги про внесення застави в момент його обрання.

Таким чином, слідчий перед прийняттям рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді застави, повинен провести цілий

комплекс дій, спрямованих на встановлення майна, яке може бути предметом застави. У особи, що є обвинуваченим у скоєнні економічного злочину майно, як правило, відсутнє або він замовчує про його місце знаходження. Пов'язаний вказаний стан речей із тим, що на це майно може бути накладено арешт з метою забезпечення цивільного позову, а запобіжний захід може бути обраний інший. Як було зазначено вище, обвинувачені даної категорії, оцінюючи ситуацію і вважаючи, що взяття під варту до них застосовано не буде, будуть згодні піддатися іншим заходам примусу, з метою неповернення майна, отриманого злочинним шляхом.

Важливо зазначити, що сума застави повинна бути настільки великою, щоб реально запобігати діям обвинуваченого. У всякому разі вона, як правило, не повинна бути менше, ніж заподіяна злочинном шкода і сума заявленого цивільного позову. У постанові також повинно знайти відображення, що обвинуваченому надається конкретний термін для подання застави або пошуку третьої особи, яка виступить за обвинуваченого заставодавцем. У разі неподання застави або заставодавця, даний запобіжний захід буде змінений на більш суворий.

Підводячи підсумок можна сказати, що в основі запобіжного заходу, який обирається по кримінальному провадженні економічної спрямованості має лежати матеріальне обмеження обвинуваченого, який спонукає його не робити тих дій, на припинення яких вона спрямована. Оптимальним запобіжним заходом до обвинувачених у справах даної категорії є застава, особливості застосування якої нами були описані вище. У разі невнесення застави до обвинуваченого може бути застосована більш суворий запобіжний захід. Саме застава на наш погляд є найбільш ефективним заходом, оскільки спрямовується в першу чергу на економічні обмеження обвинуваченого.

Перелік використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.

2. Литвинов О.М. Кримінологія: питання та відповіді / Кол. авторів: Авдеев О. О., Васильєв А. А. та ін.; за заг. ред. О. М. Литвинова. – Х.: Золота миля, 2015. – 324 с.